Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
GERARD HOGAN IŠVADA,
pateikta 2020 m. kovo 19 d.[1]

Sujungtos bylos C-133/19, C-136/19 ir C-137/19

B. M. M.,
B. S. (C-133/19)
B. M. M.,
B. M. (C-136/19)
B. M. O. (C-137/19)
prieš
État belge

(*Conseil d'État* (Belgija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Procesas dėl prejudicinio sprendimo priėmimo – Teisė į šeimos susijungimą – Direktyva 2003/86/EB – 4 straipsnis – „Nepilnamečio“ sąvoka – 18 straipsnis – Teisė teisiškai užginčyti, kai prašymas dėl šeimos susijungimo atmetamas – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Teisė į veiksmingą teisinę gynybą – Trečiosios šalies piliečiai, kurie pateikiant prašymą dėl šeimos susijungimo nėra sulaukę 18 metų – Sulaukimas pilnametystės vykstant administracinei procedūrai – Pilnametystės sulaukimas vykstant teisminiam procesui – Data, kuria yra lemiama vertinant, ar suinteresuotosios šalys turi „nepilnamečio“ statusą“

I. Įžanga

1. Kaip nurodyta 1966 m. Jungtinių Tautų tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 23 straipsnio 1 dalyje, šeima „yra natūrali ir pagrindinė visuomenės ląstelė“. Šis teisės principas tiesiog atspindi paprastą tiesą, kad beveik kiekviena žmonių visuomenė telkiasi aplink šeimą, net jei šeimos gyvenimas yra labai įvairus ir skirtingas. Vis dėlto mintis, kad, išskyrus išimtis, kuriomis siekiama apsaugoti jų gerovę, vaikai turi teisę į savo tėvų priežiūrą ir draugiją, turi gilias šaknis visų valstybių narių teisinėse, kultūrinėse ir moralinėse tradicijose.

2. Visa tai atspindi šeimos susijungimo idėja kaip vienas iš svarbiausių šiuolaikinės tarptautinės humanitarinės teisės elementų. Europos Sąjungos teisės kontekste šis principas išreikštas 2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyvoje 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą[2], taip suteikiant šeimos nariams, visų pirma nepilnamečiams, galimybę įsikurti priimančiojoje valstybėje ir prisijungti prie kito šeimos nario, kuriam šioje valstybėje suteiktas pabėgėlio statusas.

1 Originalo kalba: anglų.

2 OL L 251, 2003, p. 12; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 224.

3. Tokios yra šių prašymų priimti prejudicinį sprendimą, susijusių su Direktyvos 2003/86/EB ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnio išaiškinimu, aplinkybės. Iš esmės šiuose prašymuose keliamas klausimas, ar vaikai, kurie prašymo dėl šeimos susijungimo dieną dar buvo nepilnamečiai, šiuo tikslu toliau turėtų būti laikomi nepilnamečiais, net jei vėliau, vykstant administracinei procedūrai, per kurią priimamas sprendimas dėl jų prašymo (C-137/19), arba teisminiam procesui (C-133/19 ir C-136/19), jie sulaukia pilnametystės.

4. Šie prašymai priimti prejudicinį sprendimą pateikti *Conseil d'État* (Valstybės Taryba, Belgija) nagrinėjamose bylose, pradėtose kilus ginčams tarp, viena vertus, B. M. M. ir B. S (C-133/19), B. M. M. ir B. M. (C-136/19) ir B. M. O (C-137/19) (toliau – pareiškėjo) ir, kita vertus, *Ministre de l'Asile et la Migration* (Prieglobsčio ir migracijos ministerija, Belgija), kuriose *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių bylų taryba) atmetė kiekvieno pareiškėjo pateiktą skundą.

5. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme nagrinėjama byla (C-137/19) iš esmės susijusi su Direktyvos 2003/86 4 straipsnio 1 dalyje vartojamos „nepilnamečio vaiko“ sąvokos išaiškinimu ir ar ši sąvoka turi būti aiškinama taip, jog tam, kad trečiosios šalies pilietis pagal šią direktyvą būtų laikomas „nepilnamečiu vaiku“, jis turi būti „nepilnametis“ ne tik prašymo leisti atvykti į valstybę narę ir apsigyventi joje pateikimo dieną, bet ir tuo metu, kai šios valstybės narės administracija galutinai priima sprendimą dėl jo prašymo.

6. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamos bylos C-133/19 ir C-136/19 susijusios su klausimu, ar Chartijos 47 straipsnis ir Direktyvos 2003/86 18 straipsnis turi būti aiškinami kaip neleidžiantys ieškinį, kuriuo prašoma panaikinti administracinį sprendimą dėl atsisakymo suteikti nepilnamečiam vaikui teisę į šeimos susijungimą, pripažinti nepriimtinu, motyvuojant tuo, kad vykstant procedūrai vaikas tapo pilnametis, nes jis netektų galimybės apskųsti tokį sprendimą, ir taip būtų pažeista šio vaiko teisė į veiksmingą teisinę gynybą.

7. Vis dėlto prieš nagrinėjant šiuos klausimus pirmiausia reikia nurodyti bylai reikšmingas teisės aktų nuostatas.

A. Europos Sąjungos teisė

8. Chartijos 47 straipsnyje nustatyta:

„Kiekvienas asmuo, kurio teisės ir laisvės, garantuojamos Sąjungos teisės, yra pažeistos, turi teisę į veiksmingą jų gynybą teisme šiame straipsnyje nustatytomis sąlygomis.

Kiekvienas asmuo turi teisę, kad jo bylą per kiek įmanoma trumpesnį laiką viešai ir teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas. Kiekvienas asmuo turi turėti galimybę gauti teisinę pagalbą, būti ginamas ir atstovaujamas. Asmenys, neturintys pakankamai lėšų, turi gauti nemokamą teisinę pagalbą, jei tai reikalinga užtikrinti teisę į veiksmingą teisingumą.“

1. Direktyva 2003/86

9. Direktyvos 2003/86 2, 4, 6 ir 13 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

„(2) Laikantis daugelyje tarptautinės teisės dokumentų įrašyto įsipareigojimo saugoti šeimą ir gerbti šeimos gyvenimą, turėtų būti imamasi priemonių dėl šeimos susijungimo. Ši direktyva gerbia pagrindines teises ir laikosi principų, pripažintų, visų pirma, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnyje bei Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje.

<…>

(4) Šeimos susijungimas yra būtinas, kad būtų galimas šeimos gyvenimas. Jis padeda kurti sociokultūrinį stabilumą, palengvinantį trečiųjų šalių piliečių integraciją valstybėje narėje, o tai padeda siekti ekonominės ir socialinės sanglaudos, vieno iš pagrindinių Sutartyje nurodytų Bendrijos tikslų.

<…>

(6) Šeimai saugoti ir šeimos gyvenimui kurti ar išlaikyti, remiantis bendrais kriterijais, turėtų būti nustatytos materialinės sąlygos naudotis teise į šeimos susijungimą.

<…>

(13) Turėtų būti nustatytos taisyklės, reglamentuojančios šeimos susijungimo prašymų nagrinėjimo bei šeimos narių atvykimo ir gyvenimo tvarką. Ta tvarka turėtų būti veiksminga ir valdoma, atsižvelgiant į įprastą valstybių narių administracijų darbo krūvį, taip pat ji turėtų būti skaidri ir teisinga, kad suinteresuotiesiems būtų suteiktas atitinkamas teisinis apibrėžtumas.“

10. Minėtos direktyvos 4 straipsnyje numatyta:

„1. Pagal šią direktyvą ir laikydamosi IV skyriuje, taip pat 16 straipsnyje nustatytų sąlygų valstybės narės leidžia atvykti ir gyventi šiems šeimos nariams:

a) globėjo sutuoktiniui;

b) globėjo ir jo/jos sutuoktinio nepilnamečiams vaikams, įskaitant vaikus, įvaikintus atitinkamoje valstybėje narėje kompetentingos institucijos priimtu sprendimu arba sprendimu, kuris yra automatiškai įvykdomas dėl tos valstybės narės tarptautinių įsipareigojimų ar turi būti pripažintas pagal tarptautinius įsipareigojimus;

c) nepilnamečiams vaikams, įskaitant globėjo įvaikintus vaikus tais atvejais, kai globėjui priklauso jų globa ir vaikai yra jo ar jos išlaikomi. Valstybės narės gali leisti susijungimą su vaikais, kurių globa dalijamasi, jeigu ta kita šalis, su kuria dalijamasi globa, yra davusi savo sutikimą;

d) nepilnamečiams vaikams, įskaitant sutuoktinio įvaikintus vaikus tais atvejais, kai sutuoktiniui priklauso jų globa ir vaikai yra jo ar jos išlaikomi. Valstybės narės gali leisti susijungimą su vaikais, kurių globa dalijamasi, jeigu ta kita šalis, su kuria dalijamasi globa, yra davusi savo sutikimą.

<…>

6. Nukrypstant nuo pirmesnių nuostatų, valstybės narės gali reikalauti, kad prašymai dėl šeimos susijungimo su nepilnamečiais vaikais turi būti pateikiami iki tol, kol jiems nesukako 15 metų, kaip numatyta šios direktyvos įgyvendinimo dieną jos galiojančiuose teisės aktuose. Jei prašymas yra pateikiamas sukakus 15 metų, valstybės narės, kurios nusprendžia taikyti šią leidžiančią nukrypti nuostatą, leidžia tokiems vaikams atvykti ir gyventi ne šeimos susijungimo pagrindais.“

11. Minėtos direktyvos 5 straipsnyje numatyta:

„1. Valstybės narės nustato, ar siekiant pasinaudoti šeimos susijungimo teise prašymą atvykti [į šalį] bei [joje] gyventi atitinkamos valstybės narės kompetentingoms institucijoms pateikia globėjas, ar šeimos narys arba nariai.

2. Prie prašymo pridedami dokumentiniai šeimos santykių ir 4 bei 6 straipsniuose bei atitinkamais atvejais 7 ir 8 straipsniuose nurodytų sąlygų laikymosi įrodymai, taip pat šeimos nario (-ių) kelionės dokumentų patvirtintos kopijos.

Prireikus siekdamos gauti įrodymų, jog šeimos santykiai egzistuoja, valstybės narės gali apklausti globėją ir jo ar jos šeimos narius bei atlikti reikiamus tyrimus.

<…>

4. Valstybės narės kompetentingos institucijos prašymą pateikusiam asmeniui kuo greičiau ir visais atvejais ne vėliau kaip praėjus devyniems mėnesiams nuo prašymo pateikimo dienos pateikia rašytinį pranešimą apie [dėl jo priimtą] sprendimą.

Išskirtinėmis aplinkybėmis, susijusiomis su prašymo nagrinėjimo sudėtingumu, pirmoje pastraipoje nurodytas laikotarpis gali būti pratęstas.

Turi būti nurodomi motyvai, dėl kurių prašymas atmetamas. Jei sprendimas nepriimamas pirmoje pastraipoje numatyto laikotarpio pabaigoje, pasekmes nustato atitinkamos valstybės narės nacionalin[ės] teisės aktai.

5. Nagrinėdamos prašymą, valstybės narės deramai atsižvelgia į nepilnamečių vaikų geriausius interesus.“

12. Tos pačios direktyvos 16 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„1. Valstybės narės gali atmesti prašymą atvykti ir gyventi šeimos susijungimo tikslu arba prireikus panaikinti ar atsisakyti atnaujinti šeimos nario leidimą gyventi dėl šių priežasčių:

a) jei nesilaikoma arba daugiau nebesilaikoma šioje direktyvoje nustatytų reikalavimų.

<…>“

13. Direktyvos 2003/86 18 straipsnyje nustatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad globėjas ir (arba) jo/jos šeimos nariai turi teisę teisiškai užginčyti tais atvejais, kai prašymas susijungti su šeima yra atmetamas arba leidimas gyventi yra arba neatnaujinamas, arba panaikinamas ar priimamas sprendimas išsiųsti.

Naudojimosi pirmoje pastraipoje nurodyta teise tvarką ir kompetenciją nustato atitinkamos valstybės narės.“

2. Nacionalinė teisė

14. Direktyvos 2003/86 4 straipsnio 1 dalies c punktas buvo perkeltas į Belgijos teisę *Loi du 15 décembre 1980 sur l'accès du territoire; le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers*[3] (1980 m. gruodžio 15 d. Įstatymas dėl užsieniečių atvykimo į šalį, įsikūrimo ir buvimo šalyje bei išsiuntimo iš jos, toliau – 1980 m. gruodžio 15 d. Įstatymas) 10 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos 4 punktu, kuriame, vadovaujantis šiai bylai taikytina jo redakcija[4], nurodyta:

„10 straipsnio 1 dalis. Atsižvelgiant į 9 ir 12 straipsnių nuostatas, Karalystėje gyventi ilgiau kaip tris mėnesius pagal įstatymą leidžiama šiems asmenims:

<…>

4. Toliau nurodytiems užsieniečio, kuris bent dvylika mėnesių turi leidimą gyventi Karalystėje neribotą laiką arba bent dvylika mėnesių turi leidimą joje įsikurti, šeimos nariams. <…>

– užsienyje gyvenančiam sutuoktiniui arba užsieniečiui, su kuriuo jis yra sudaręs registruotą partnerystę, Belgijoje prilyginamą santuokai, kai jis atvyksta gyventi su juo, jei abu šie asmenys yra vyresni nei dvidešimt vienų metų. Šis minimalus amžius sumažinamas iki aštuoniolikos metų, jeigu santuoka arba registruota partnerystė jau buvo sudarytos prieš užsieniečiui, pas kurį asmuo ketina persikelti, atvykstant į Karalystę,

– aštuoniolikos metų nesulaukusiems ir nesusituokusiems jų vaikams, kurie atvyksta gyventi su jais,

– užsieniečio, pas kurį asmuo ketina persikelti, sutuoktinio arba pirmoje įtraukoje nurodyto registruoto partnerio vaikams, atvykstantiems gyventi kartu su juo, nesulaukusiems aštuoniolikos metų ir nesusituokusiems, jeigu užsienietis, pas kurį asmuo ketina persikelti, jo sutuoktinis arba registruotas partneris turi vaiko globos teises ir jį išlaiko, o bendros globos atveju – jeigu kitas globos teises turintis asmuo davė sutikimą.“

15. Šio įstatymo 10 straipsnio 3 dalyje numatyta:

„Ministras arba jo įgaliotas asmuo gali nuspręsti atmesti prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje ilgiau nei trims mėnesiams <…> jeigu užsienietis <…> panaudojo neteisingą arba klaidinančią informaciją, netikrus ar suklastotus dokumentus, sukčiavo arba pasinaudojo kitomis neteisėtomis lemiamą reikšmę turinčiomis priemonėmis tokiam leidimui gauti <…>“

16. Minėto įstatymo 12*bis* straipsniu į Belgijos teisę perkeltas Direktyvos 2003/86 5 straipsnis. Šiame nagrinėjamai bylai taikytinos redakcijos straipsnyje nustatyta:

„1. Užsienietis, kuris pareiškia, kad yra vienoje iš 10 straipsnyje nurodytų situacijų, pateikia prašymą Belgijos diplomatiniam arba konsuliniam atstovui, kompetentingam pagal jo gyvenamąją arba buvimo vietą užsienyje.

<…>

2. <…> Prašymo padavimo data yra ta diena, kai pagal 2004 m. liepos 16 d. Įstatymo dėl Tarptautinės privatinės teisės kodekso 30 straipsnį arba tos pačios srities tarptautines konvencijas pateikiami visi šie dokumentai.

3 *Moniteur belge du 31 décembre 1980*, p. 14584.

4 Iš dalies pakeistas *Loi du 15 septembre 2006* (2006 m. rugsėjo 15 d. įstatymas).

Sprendimas dėl leidimo gyventi šalyje priimamas ir apie jį pranešama kuo greičiau, bet ne vėliau kaip per devynis mėnesius nuo šio straipsnio 2 dalyje nurodyto prašymo pateikimo dienos. <…>

Išimtiniais atvejais, susijusiais su prašymo nagrinėjimo sudėtingumu <…> ministras arba jo įgaliotas asmuo gali du kartus pratęsti nagrinėjimo terminą trims mėnesiams, priimdamas motyvuotą sprendimą.

Jeigu pasibaigus devynių mėnesių terminui, skaičiuojamam nuo prašymo pateikimo datos, galimai pratęstam pagal šio straipsnio 5 dalį, sprendimas nepriimamas, leidimas gyventi šalyje pripažįstamas suteiktu.

<…>

7. Nagrinėjant prašymą turi būti deramai atsižvelgiama į vaiko interesą.“

17. 1980 m. gruodžio 15 d. Įstatymo 39/56 straipsnyje nurodyta:

„Užsienietis 39/2 straipsnyje nurodytus ieškinius Taryboje gali pareikšti pagrindęs žalą arba suinteresuotumą.“

II. Pagrindinių bylų faktinės aplinkybės ir prašymai priimti prejudicinį sprendimą

18. Pareiškėjai pagrindinėse bylose 2012 m. kovo 20 d. pateikė Belgijos ambasadai Konakryje (Gvinėja) prašymus išduoti vizas šeimos susijungimo tikslu kaip trečiosios šalies piliečio, kuriam Belgijoje suteiktas pabėgėlio statusas, nepilnamečiai vaikai. 2012 m. liepos 2 d. sprendimu šie prašymai buvo atmesti.

19. 2013 m. gruodžio 9 d. Pareiškėjai pateikė antrą prašymą Belgijos ambasadai Dakare (Senegalas). Tuo metu pareiškėjams atitinkamai buvo 14, 15 ir 17 metų.

20. 2014 m. kovo 25 d. ministras atmetė šiuos prašymus, motyvuodamas tuo, kad bylose C-133/19 ir C-137/19 pareiškėjai pateiktuose prašymuose išduoti vizą, prie kurių buvo pridėti gimimo liudijimai, nurodė tokias savo gimimo datas: 1999 m. kovo 16 d. ir 1996 m. sausio 20 d., o jų tėvas savo prašyme suteikti prieglobstį Belgijoje nurodė, kad jų atitinkamos gimimo datos yra 1997 m. kovo 16 d. ir 1994 m. sausio 20 d. Byloje C-136/19 pareiškėja teigė, kad yra globėjo dukra, o prašyme suteikti prieglobstį globėjas visiškai neužsiminė apie jos egzistavimą.

21. Tuo metu, kai buvo priimti šie sprendimai atmesti prašymus, pareiškėjai bylose C-133/19 ir C-136/19 dar buvo nepilnamečiai, o pareiškėja byloje C-137/19 per tą laiką sulaukė pilnametystės.

22. Pareiškėjai dėl šių sprendimų pateikė *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių bylų taryba) tris skundus (prašymus dėl panaikinimo); bylos iškeltos 2014 m. balandžio 25 d.

23. Trimis 2018 m. sausio 31 d. sprendimais *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių bylų taryba, Belgija) atmetė pareiškėjų skundus kaip nepriimtinus, motyvuodama suinteresuotumo nebuvimu. Minėtas teismas nusprendė, kad pareiškėjas turi turėti suinteresuotumą skundo padavimo momentu ir šis suinteresuotumas turi išlikti iki sprendimo priėmimo. Jeigu nagrinėjami sprendimai būtų panaikinti ir atsakovui tektų peržiūrėti prašymą, teismas nusprendė, kad jis galėtų priimti tik vieną sprendimą – kad prašymas išduoti vizą yra nepriimtinas: kadangi visi pareiškėjai buvo vyresni nei 18 m., jie nebeatitinka nuostatose dėl šeimos susijungimo nepilnamečiams nustatytų sąlygų. Vis dėlto šiomis aplinkybėmis reikėtų pažymėti, kad nuo antrojo prašymo atmetimo dienos iki kito *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių bylų taryba, Belgija) sprendimo, kuriuo ieškinys pripažintas nepriimtinu dėl to, kad per tą laiką vaikai tapo pilnamečiai, praėjo beveik ketveri metai.

24. Pareiškėjai šiuos sprendimus apskundė *Conseil d'État* (Valstybės Taryba), teigdami, pirma, kad *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių bylų taryba, Belgija) pažeidė Sąjungos teisės veiksmingumo principą, nes neleido jiems pasinaudoti teise į šeimos susijungimą pagal Direktyvos 2003/86 4 straipsnį. Antra, buvo teigiama, kad toks aiškinimas taip pat pažeistų jų teisę į veiksmingą teisinę gynybą, nesuteikiant jiems galimybės apskųsti administracinių sprendimų, kuriais buvo atsisakyta pripažinti jų teisę į šeimos susijungimą; šie sprendimai buvo priimti ir ginčijami tuo metu, kai pareiškėjai vis dar buvo nepilnamečiai.

25. 2019 m. sausio 31 d. sprendime *Conseil d'État* (Valstybės Taryba) pažymi, jog neseniai Teisingumo Teismas 2018 m. balandžio 12 d. Sprendime *A ir S* (C-550/16, EU:C:2018:248) konstatavo, kad 2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyvos 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą 2 straipsnio f punktas, siejamas su šios direktyvos 10 straipsnio 3 dalies a punktu, turi būti aiškinamas taip, kad „nepilnamečiu", kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, turi būti laikomas trečiosios šalies pilietis arba asmuo be pilietybės, kuris atvykimo į valstybės narės teritoriją ir prieglobsčio prašymo šioje valstybėje narėje pateikimo momentu neturi 18 m., bet vykstant prieglobsčio procedūrai sulaukia pilnametystės ir vėliau jam suteikiamas pabėgėlio statusas.

26. Vis dėlto, kaip nurodo prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, minėtas sprendimas negali būti tapatinamas su pagrindinėse bylose nagrinėjamais atvejais, nes jie nesusiję su nepilnamečiu, turinčiu pripažintą „pabėgėlio" statusą. Be to, nagrinėjamu atveju, priešingai nei minėtame sprendime nagrinėtomis faktinėmis aplinkybėmis, teisės į šeimos susijungimą pripažinimas nepriklauso nuo to, „kaip operatyviai bus nagrinėjamas prašymas"[5], nes 2014 m. kovo 25 d. sprendimai buvo priimti per 1980 m. gruodžio 15 d. Įstatymo 12bis straipsnio 2 dalyje šiuo tikslu nustatytą terminą.

27. Tokiomis aplinkybėmis *Conseil d'État* (Valstybės Taryba) sustabdė bylų nagrinėjimą ir kiekvienoje nagrinėjamoje byloje pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

28. Bylose C-133/19 ir C-136/19 *Conseil d'État* (Valstybės Taryba) pateikė šiuos klausimus:

„1. Ar siekiant užtikrinti Europos Sąjungos teisės veiksmingumą ir neatimti galimybės naudotis teise į šeimos susijungimą, kuri, kaip tvirtina pareiškėja, jai suteikiama pagal [Tarybos direktyvos 2003/86] 4 straipsnį, šią nuostatą reikia aiškinti taip, kad pagal ją globėjo vaikas gali naudotis teise į šeimos susijungimą, jeigu tampa pilnametis vykstant teismo procesui dėl užginčyto sprendimo, kuriuo atsisakyta jam suteikti šią teisę ir kuris priimtas tuo metu, kai jis dar buvo nepilnametis?

2. Ar Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis ir [Direktyvos 2003/86] 18 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad pagal juos ieškinį dėl panaikinimo, pareikštą dėl nepilnamečiam vaikui nesuteiktos teisės į šeimos susijungimą, draudžiama pripažinti nepriimtinu dėl to, kad vaikas tapo pilnametis vykstant teismo procesui, nes iš jo būtų atimta galimybė reikalauti, kad būtų priimtas sprendimas dėl jo ieškinio, kuriuo apskųstas sprendimas nesuteikti šios teisės, ir būtų pažeista jo teisė į veiksmingą teisinę gynybą?"

29. Byloje C-137/19 *Conseil d'État* (Valstybės Taryba) pateikė tokį klausimą:

„Ar 2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyvos 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą 4 straipsnio 1 dalies c punktas, prireikus siejamas su šios direktyvos 16 straipsnio 1 dalimi, turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį, siekiant trečiosios šalies piliečius laikyti „nepilnamečiais vaikais", kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, jie turi būti „nepilnamečiai" ne tik prašymo leisti gyventi šalyje pateikimo momentu, bet ir tuo metu, kai institucija *in fine* nusprendžia dėl šio prašymo?"

5 Žr. 2018 m. balandžio 12 d. Sprendimą *A ir S* (C-550/16, EU:C:2018:248, 55 punktas).

30. 2020 m. sausio 30 d. Teisingumo Teisme įvyko teismo posėdis, jame buvo atstovaujama pareiškėjams, Belgijos vyriausybei ir Europos Komisijai.

III. Analizė

31. Iš pradžių galbūt vertėtų pažymėti, kad niekas, kas nurodyta, šioje išvadoje, neturėtų būti aiškinama taip, lyg atskiri prašymai būtų pagrįsti. Akivaizdu, jog ministras nebuvo įsitikinęs, kad informacija apie atitinkamas pareiškėjų gimimo datas (bylos C-133/19 ir C-137/19) yra teisinga ar kad pareiškėja byloje C-136/19 iš tikrųjų yra jos globėjo dukra. Šias faktines aplinkybes turi įvertinti tik nacionalinės valdžios institucijos ir nacionaliniai teismai.

32. Teisinis klausimas šiuo atveju kyla dėl kitos problemos, būtent ar pareiškėjai turi teisę būti laikomi nepilnamečiais pagal Direktyvą 2003/86, net jei jie sulaukė pilnametystės tuo momentu, kai administracinė institucija priėmė sprendimą dėl jų prašymo dėl šeimos susijungimo (C-137/19), arba vykstant teismo procesui, per kurį buvo ginčijamas ministro sprendimas atmesti jų prašymą dėl šeimos susijungimo (C-133/19 ir C-136/19).

33. Dar būtų galima pažymėti, jog atrodo, kad Direktyvos 2003/86 4 straipsnio 6 dalyje esanti leidžianti nukrypti nuostata, pagal kurią valstybės narės „gali reikalauti, kad prašymai dėl šeimos susijungimo su nepilnamečiais vaikais turi būti pateikiami iki tol, kol jiems nesukako 15 metų, kaip numatyta šios direktyvos įgyvendinimo dieną jos galiojančiuose teisės aktuose“, netaikoma Belgijos Karalystei, nors tai galiausiai turi patikrinti nacionalinis teismas.

34. Nagrinėjant šį klausimą gali būti naudinga pirmiausia išnagrinėti Teisingumo Teismo sprendimą *A ir S*[6], kurį nacionalinis teismas nurodė nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą. Byloje *A ir S* ieškovai buvo du Eritrėjos piliečiai, kurie ginčijo Nyderlandų valdžios institucijų atsisakymą išduoti jiems (ir trims jų nepilnamečiams sūnums) leidimą laikinai gyventi šalyje siekiant šeimai susijungti su jų nepilnamete dukra. Dukra atvyko į Nyderlandus kaip nelydima nepilnametė. 2014 m. vasario mėn. ji pasiprašė prieglobsčio, o 2014 m. birželio mėn. tapo pilnametė. 2014 m. spalio mėn. Valstybės sekretorius išdavė jai leidimą gyventi šalyje penkeriems metams, išduodamą asmenims, kuriems suteiktas prieglobstis, įsigaliojusį nuo tos dienos, kai buvo pirmą kartą pateiktas jos prieglobsčio prašymas.

35. 2014 m. gruodžio mėn. buvo pateiktas prašymas leisti susijungti šeimai – prisijungti jos tėvams ir trims nepilnamečiams broliams, bet galiausiai jis buvo atmestas, motyvuojant tuo, kad prašymo pateikimo dieną dukra jau buvo pilnametė. Gavęs Nyderlandų teismo prašymą priimti prejudicinį sprendimą, Teisingumo Teismas galiausiai iš esmės nusprendė, kad Direktyva 2003/86 turi būti aiškinama taip, kad trečiosios šalies pilietis, kuris atvykimo į valstybės narės teritoriją ir prieglobsčio prašymo šioje valstybėje narėje pateikimo momentu neturi 18 metų, bet vykstant prieglobsčio procedūrai sulaukia pilnametystės ir vėliau jam suteikiamas pabėgėlio statusas, pagal minėtos direktyvos nuostatas, susijusias su šeimos susijungimu, vis dėlto turi būti laikomas „nepilnamečiu“.

6 2018 m. balandžio 12 d. Sprendimas *A ir S* (C-550/16, EU:C:2018:248).

36. Galbūt vertėtų pažymėti, kad Teisingumo Teismas kaip vieną iš tokio savo sprendimo motyvų nurodė:

„Beje, toks aiškinimas, užuot skatinantis nacionalines valdžios institucijas prioritetine tvarka nagrinėti tarptautinės apsaugos prašymus, kuriuos pateikė nelydimi nepilnamečiai, siekiant atsižvelgti į jų ypatingą pažeidžiamumą – tokia galimybė dabar aiškiai numatyta Direktyvos 2013/32 31 straipsnio 7 dalies b punkte – gali padaryti priešingą poveikį ir sudaryti kliūčių tiek šioje direktyvoje, tiek direktyvose 2003/86 ir 2011/95 siekiamam tikslui užtikrinti, t. y. kad, kaip numatyta pagal Pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnio 2 dalį, valstybės narės, taikydamos šias direktyvas, visų pirma atsižvelgtų į vaiko interesus.

Be to, dėl tokio aiškinimo tarptautinės apsaugos prašymą pateikusiam nelydimam nepilnamečiui būtų visiškai neįmanoma numatyti, ar jis galės pasinaudoti teise į šeimos susijungimą su tėvais, o tai gali pakenkti teisiniam saugumui.“ [7]

37. Teisingumo Teismas taip pat pridūrė:

„<…> jeigu į tarptautinės apsaugos prašymo pateikimo datą būtų atsižvelgiama kaip į datą, kuria reikia remtis vertinant pabėgėlio amžių Direktyvos 2003/86 10 straipsnio 3 dalies a punkto taikymo tikslais, tai leistų užtikrinti vienodą ir numatomą visų prašymus pateikusių asmenų, kurie chronologiškai yra tokioje pačioje situacijoje, vertinimą ir garantuotų, kad tai, ar prašymas bus patenkintas, iš esmės priklausys nuo aplinkybių, kurios priklauso nuo prašymą pateikusio asmens, o ne nuo administracijos, pavyzdžiui, kiek ji užtruks nagrinėdama tarptautinės apsaugos prašymą ar prašymą dėl šeimos susijungimo <…>“ [8]

38. Teisingumo Teismas minėtame sprendime prieš tai pažymėjo, kad pagal direktyvos, kurioje reglamentuojami nepilnamečių klausimai, sistemą nepaliekama „jokios diskrecijos valstybėms narėms, taip pat atsižvelgiant į tai, kad šiuo klausimu nėra jokios nuorodos į nacionalinę teisę“, todėl „dėl šio momento nustatymo negalima palikti spręsti kiekvienai valstybei narei“ [9].

39. Mano nuomone, visi šie motyvai daugiau ar mažiau tiesiogiai taikytini ir šioms byloms. Žinoma, tiesa yra tai, kad, kaip *Conseil d'État* (Valstybės Taryba) pažymėjo nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, šių bylų ir bylos *A. ir S.* faktinės aplinkybės turi tam tikrų reikšmingų skirtumų. Kalbant konkrečiai, kitaip nei nepilnamečio toje byloje atveju, šioje byloje nė vienam iš vaikų nebuvo suteiktas pabėgėlio statusas. Vis dėlto nemanau, kad šie skirtumai yra lemiami, kiek tai susiję su šiomis bylomis. Manau, kad principai, kuriais grindžiamas Sprendimas *A ir S*, yra labai reikšmingi pateikiant šioje byloje reikalingą išaiškinimą. Tokią išvadą darau dėl toliau nurodytų priežasčių.

40. Pirma, kaip ir byloje *A ir S*, bet koks Direktyvos 2003/86 aiškinimas, kuriuo dėmesys sutelkiamas į atitinkamo prašymo pateikimo datą, užtikrina, kad tai, ar prašymas dėl šeimos susijungimo bus patenkintas, priklausys nuo faktinių aplinkybių, kurios, kaip yra nurodęs Teisingumo Teismas, „priklauso nuo prašymą pateikusio asmens“ [10]. Kitaip tariant, jeigu kriterijų, ar prašytojas šeimos susijungimo tikslais buvo nepilnametis, lemia jo amžius atitinkamo prašymo pateikimo dieną, tada toks Direktyvos 2003/86 aiškinimas užtikrina, kad kiekvieno prašymo dėl šeimos susijungimo rezultatas nepriklausys nuo nenumatytų pokyčių, susijusių su administracinės institucijos sprendimo dėl prašymo priėmimo data, ar nuo paskesnių teismų ar administracinei sistemai būdingų vėlavimų.

7 Sprendimo 58 ir 59 punktai.

8 Sprendimo 60 punktas.

9 Sprendimo 45 punktas.

10 Žr. 2018 m. balandžio 12 d. Sprendimą *A ir S* (C-550/16, EU:C:2018:248, 60 punktas).

41. Suprantu, kad, kaip pažymėjo *Conseil d'État* (Valstybės Taryba), ministras sprendimą dėl prašymo dėl šeimos susijungimo iš tikrųjų priėmė 2014 m. kovo 25 d. per Belgijos teisėje nustatytą terminą. Vis dėlto esmė yra ne tai. Pagal Belgijos teisę pareiškėjai turėjo teisę apskųsti ministro sprendimą *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių bylų taryba). Jie negalėjo žinoti, kiek laiko šis teismas nagrinės bylą ir kada priims sprendimą, bet jiems pagal įstatymą suteikiamos teisės neturėtų priklausyti nuo to, kada konkrečiai tai gali įvykti. Jeigu, pavyzdžiui, *Conseil d'État* būtų priėmusi sprendimą 2017 m. vasario mėn., praėjus maždaug trejiems metams nuo pirmojo sprendimo, vienas iš pareiškėjų vis dar būtų buvęs nepilnametis. Sunku būtų įsivaizduoti, kad šio pareiškėjo teisė į šeimos susijungimą galėtų priklausyti būtent nuo to, kada tiksliai teisminė (arba atitinkamu atveju administracinė) institucija paskelbs savo sprendimą, žinoma, jeigu pareiškėjas atitinkamo prašymo dėl šeimos susijungimo dieną buvo nepilnametis.

42. Šiuo klausimu taip pat būtų galima pažymėti, kad Direktyvos 2003/86 18 straipsnyje aiškiai užtikrinama globėjo ir jo šeimos nario teisė „teisiškai užginčyti tais atvejais, kai prašymas susijungti su šeima yra atmetamas <…>“. Galima daryti prielaidą, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė padaryti šią teisę veiksmingą ir ypač, kad ši procedūra neturėtų būti pripažinta nepriimtina *vien* todėl, kad nagrinėjami vaikai vėliau, vykstant procedūrai, sulaukė pilnametystės.

43. Be to, kaip Teisingumo Teismas jau konstatavo Sprendime *A ir S*, bet koks kitas direktyvos aiškinimas, užuot skatinęs nacionalinius teismus pažeidžiamų nepilnamečių pateiktus tarptautinės apsaugos prašymus nagrinėti prioritetine tvarka, gali padaryti priešingą poveikį ir sukelti pavojų šių nepilnamečių prašytojų teisės aktuose numatytoms teisėms į šeimos susijungimą [11]. Tokia padėtis neatitiktų vieno iš Chartijos 24 straipsnio 2 dalies tikslų, t. y. kad valstybės narės, taikydamos Direktyvą 2003/86, praktiškai pirmiausia turėtų atsižvelgti į vaiko interesus. Šiuo klausimu taip pat derėtų pažymėti, kad 2020 m. sausio 30 d. teismo posėdyje pareiškėjų atstovas, atsakydamas į Teisingumo Teismo užduotą klausimą, nurodė, jog *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių bylų taryba) pranešė jiems, kad jų bylai neteiktina pirmenybė, ir to niekas nepaneigė.

44. Šią bendrą išvadą papildomai patvirtina principai, kuriais pagal Chartijos 47 straipsnį grindžiama teisė į veiksmingą teisinę gynybą. Kaip Teisingumo Teismas [12] ir Europos Žmogaus Teisių Teismas [13] yra pažymėję atitinkamai dėl Chartijos 47 straipsnio ir Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnio 1 dalies ir 13 straipsnio, teisė į veiksmingą teisinę gynybą reikalauja, kad nacionalinės teisių gynimo priemonės būtų veiksmingos ir realios, o ne vien iliuzinės ir teorinės. Tai reiškia, šios teisių gynimo priemonės privalo būti nuoseklios ir nesukelti savavališkų ar nepateisinamų padarinių.

45. Vis dėlto taip būtų, jeigu pareiškėjų teisė apskųsti ministro sprendimą, kuriuo jiems atsisakyta išduoti leidimą gyventi šalyje šeimos susijungimo tikslais, priklausytų nuo jų asmeninio statuso tada, kai skundas pradėtas nagrinėti *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių bylų taryba), t. y. jie vis dar buvo nepilnamečiai, ar jau sulaukė pilnametystės.

IV. Išvada

46. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, laikausi nuomonės, kad į *Conseil d'État* (Valstybės Taryba, Belgija) pateiktus klausimus gali būti atsakyta tik taip:

2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyvos 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą 4 ir 18 straipsniai, siejami su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu, turi būti aiškinami taip, kad trečiosios šalies pilietis, kuris jo prašymo dėl šeimos susijungimo pateikimo momentu valstybėje narėje

11 Šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 12 d. Sprendimą *A ir S* (C-550/16, EU:C:2018:248, 58 punktas).

12 2019 m. liepos 29 d. Sprendimas *Torubarov* (C-556/17, EU:C:2019:626, 57 punktas).

13 Žr., pvz., 2018 m. balandžio 5 d. Sprendimą *Zubac prieš Kroatiją* (CE:ECHR:2018:0405JUD004016012, 77 ir 97–99 punktai) ir 2010 m. rugsėjo 10 d. Sprendimą *MacFarlane prieš Airiją* (CE:ECHR:2010:0910JUD003133306, 112 punktas).

yra jaunesnis nei 18 metų, bet kuris sulaukė pilnametystės vykstant administracinei procedūrai, susijusiai su jo prašymo peržiūra, arba teismo procesui, per kurį vėliau ginčijamas atsisakymas leisti susijungti šeimai, pagal Direktyvos 2003/86 4 straipsnį vis dėlto turėtų būti laikomas „nepilnamečiu“.